

POSTANOWIENIE

Dnia 24 listopada 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z odwołania A. S. i E. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o ustalenie podstawy wymiaru składek,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 24 listopada 2016 r.,
zażalenia ubezpieczonej E. S. na postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 11 maja 2016 r., sygn. akt III AUa .../15,

uchyla zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w [...], wyrokiem z 26 listopada 2015 r., zmienił wyrok Sądu Okręgowego w [...] z 18 grudnia 2014 r., zaskarżony apelacją organu rentowego, i oddalił odwołanie płatnika składek A.S. i ubezpieczonej E. S. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z 8 października 2013 r., na mocy której ustalono w stosunku do ubezpieczonej, w okresie zatrudnienia u płatnika składek w marcu i kwietniu 2013 r., podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne na kwotę 1.600 zł.

Ubezpieczona zaskarżyła powyższy wyrok skargą kasacyjną. Pełnomocnik ubezpieczonej, wezwany do uzupełnienia braków formalnych skargi, oznaczył wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 67.433 zł. Podana kwota stanowi różnicę

między podstawą wymiaru składek zadeklarowaną przez płatnika składek (7.000 zł) a kwotą przyjętą przez organ rentowy za podstawę wymiaru składek (według skarżącej 1.380,64 zł), co daje w stosunku miesięcznym kwotę 5.619,36 zł, następnie pomnożoną przez 12 miesięcy zgodnie z art. 22 k.p.c.

Sąd Apelacyjny w [...], postanowieniem z 11 maja 2016 r., odrzucił skargę kasacyjną ubezpieczonej, z powodu jej niedopuszczalności, w związku z niespełnieniem wymagania odpowiedniej wartości przedmiotu zaskarżenia.

Powołując się na treść art. 398² § 1 k.p.c., Sąd Apelacyjny przyjął, że przedmiotem rozpoznawanej sprawy jest spór o wysokość podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne za zamknięty okres od marca do kwietnia 2013 r. Jednocześnie podkreślił, że wartość przedmiotu zaskarżenia określona przez wnoszącego skargę kasacyjną z naruszeniem reguł wynikających z art. 19 – 24 k.p.c. nie jest wiążąca dla oceny dopuszczalności skargi i podlega sprawdzeniu zarówno przez sąd drugiej instancji, jak i Sąd Najwyższy.

Na podstawie akt sprawy oraz akt rentowych ubezpieczonej Sąd Apelacyjny dokonał weryfikacji błędnego sposobu wyliczenia przez pełnomocnika skarżącej wartości przedmiotu zaskarżenia i ustalił we własnym zakresie, że prawidłowa wartość przedmiotu zaskarżenia skargą kasacyjną wynosi 4.598 zł. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto bowiem, że w sprawie o wysokość podstawy wymiaru składki na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne wartość przedmiotu sporu i zaskarżenia równa jest różnicy między wysokością składki wskazywaną (i zapłaconą) przez odwołującego się i składką należną, ustaloną w zaskarżonej decyzji za sporny okres (postanowienie Sądu Najwyższego z 12 sierpnia 2014 r., I UZ 7/14, LEX nr 1500663).

Sąd Apelacyjny, dokonując symulacji wysokości składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne w spornym okresie i przyjmując za podstawę wymiaru składek kwotę 1.600 zł (czyli kwotę określoną przez organ rentowy w zaskarżonej decyzji), ustalił, że składki liczone od takiej podstawy wynosiłyby 681,12 zł miesięcznie. Natomiast wysokość należnej składki na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne w spornym okresie, przy przyjęciu za podstawę wymiaru składek kwoty 7.000 zł (deklarowanej przez płatnika), wynosiłaby 2.979,90 zł miesięcznie.

Miesięczna różnica tych dwóch kwot wynosi 2.298,78 zł, a różnica za dwa miesiące 4.597,56 zł.

Sąd Apelacyjny ustalił zatem, że to kwota 4.598 zł (poza zaokrągleniu do pełnego złotego) jako suma składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne za ubezpieczoną E. S. za okres opłacania składek w związku z jej zatrudnieniem u płatnika składek A.S. w spornym okresie od marca do kwietnia 2013 r., stanowiących różnicę między podstawą wymiaru składek za ubezpieczoną zadeklarowaną przez płatnika i przyjętą przez organ rentowy w zaskarżonej decyzji, stanowi wartość przedmiotu zaskarżenia skargą kasacyjną.

Ponieważ wartość przedmiotu zaskarżenia w rozpoznawanej sprawie okazała się niższa od 10.000 zł, skarga kasacyjna jako niedopuszczalna podlegała odrzuceniu na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c.

Zażalenie na postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...] wniosła ubezpieczona E. S., zaskarżając je w całości.

Zaskarżonemu orzeczeniu zarzuciła obrazę przepisów prawa procesowego: art. 398⁶ § 2 k.p.c. w związku z art. 398² § 1 k.p.c. w związku z art. 22 k.p.c., przy zastosowaniu art. 397 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., przez błędne przyjęcie, że wartość przedmiotu zaskarżenia w rozpoznawanej sprawie stanowi sumę różnicy między wysokością składki na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne wskazaną (zapłaconą) przez ubezpieczoną a składką należną (ustaloną przez organ rentowy) za okres marzec – kwiecień 2013 r., z pominięciem tego, że podstawa wymiaru świadczeń rzutuje bezpośrednio na wysokość konkretnych, powtarzających się świadczeń (zasiłku chorobowego, a następnie zasiłku macierzyńskiego), które ubezpieczona pobierała przez okres 17 miesięcy. W ocenie skarżącej, wartość przedmiotu zaskarżenia w niniejszej sprawie to suma świadczeń z ubezpieczenia chorobowego za okres roku, zgodnie z art. 22 k.p.c. Zdaniem skarżącej, Sąd Apelacyjny błędnie utożsamia podstawę wymiaru świadczenia z samym świadczeniem, twierdząc przy tym, że zsumowaniu podlegają świadczenia (składki) za „sporny” okres dwóch miesięcy – marzec i kwiecień 2013 r. W rzeczywistości świadczeniami spornymi powtarzającymi się w sprawie były świadczenia z ubezpieczenia społecznego pobierane przez ubezpieczoną w okresie od 1 maja 2013 r. do 31 października 2014 r., tj. przez

okres 17 miesięcy. Jeżeli zatem Sąd Apelacyjny stosuje art. 22 k.p.c., to przyjętą przez siebie różnicę, w wysokości składek uiszczonych i należnych, powinien był pomnożyć przez 12 miesięcy, co daje kwotę 27.585,36 zł. Wartość ta przekracza kwotę 10.000 zł, warunkującą dopuszczalność skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie jest uzasadnione.

Nie ulega wątpliwości, że sprawa o ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne jest sprawą o prawo majątkowe, w której dopuszczalność skargi kasacyjnej jest uzależniona od wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 398² § 1 zdanie pierwsze k.p.c.). Nie jest to bowiem sprawa „o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego”. Pogląd ten jest utrwalony w orzecznictwie Sądu Najwyższego, w którym przyjmuje się, że w sprawie o wysokość podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne wartość przedmiotu zaskarżenia równa jest różnicy między wysokością składki wskazywaną przez ubezpieczonego i wysokością należną, ustaloną w zaskarżonej decyzji – albo za okres 12 miesięcy (art. 22 k.p.c.), albo za okres sporny, jeżeli jest krótszy niż 12 miesięcy (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z 17 kwietnia 2009 r., II UZ 12/09, OSNP 2010 nr 23-24, poz. 301; z 26 stycznia 2011 r., II UK 190/10, LEX nr 786391; z 7 kwietnia 2010 r., I UZ 8/10, LEX nr 1620499; z 24 maja 2012 r., II UZ 16/12, LEX nr 1222163; z 7 listopada 2013 r., II UZ 59/13, LEX nr 1391553 oraz z 27 lutego 2014 r., II UZ 77/13, LEX nr 1441274).

Poglądy te odnoszą się jednak do sytuacji, gdy istotą sporu jest wysokość składek wymierzonych od ustalonej przez organ rentowy podstawy ich wymiaru. W takim przypadku wartość przedmiotu zaskarżenia stanowi różnica między wysokością składek faktycznie zapłaconych a wysokością składek naliczonych przez organ rentowy w zaskarżonej decyzji. Natomiast w przypadku, gdy przedmiotem sporu nie jest wysokość zobowiązania składkowego, ale wysokość samej podstawy wymiaru – wartość przedmiotu zaskarżenia stanowi różnica między zadeklarowaną przez płatnika składek podstawą wymiaru składek a podstawą wymiaru należną według organu rentowego (por. np. postanowienia

Sądu Najwyższego: z 26 czerwca 2012 r., II UK 312/11, LEX nr 1235842; z 8 listopada 2013 r., II UZ 61/13, LEX nr 1396417, z 5 maja 2016 r., II UZ 3/16, LEX nr 2052527). Oznacza to, że w rozpoznawanej sprawie, w której spór nie dotyczył wysokości zobowiązania składkowego, lecz bezpośrednio wysokości podstawy wymiaru składek, od której będą naliczane także świadczenia z ubezpieczeń społecznych, wartość przedmiotu zaskarżenia wyraża się różnicą między podstawą wymiaru składek przyjętą przez ubezpieczoną (oraz płatnika składek) a podstawą wymiaru składek określoną w decyzji organu rentowego.

Stosunek ubezpieczenia społecznego jest stosunkiem o charakterze majątkowym, gdyż konsekwencją jego istnienia jest obowiązek opłacania składek na ubezpieczenie społeczne oraz prawo do świadczeń z tego ubezpieczenia dla osób uprawnionych (art. 1 i 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, tekst jednolity: Dz.U. z 2016 r., poz. 963 ze zm.). Taki charakter stosunku prawnego, którego dotyczy spór, powoduje obowiązek wskazania przez odwołującego się od decyzji organu rentowego wartości przedmiotu sporu zgodnie z art. 19 § 2 k.p.c. w związku z art. 126¹ k.p.c., a następnie wartości przedmiotu zaskarżenia w apelacji (art. 368 § 2 k.p.c.) i skardze kasacyjnej (art. 398⁴ § 3 k.p.c.). Sposób oznaczenia wartości przedmiotu zaskarżenia przez skarżącą w piśmie uzupełniającym braki formalne skargi kasacyjnej mógł być, co do zasady, zaakceptowany i nie powinien być kwestionowany co do samego sposobu wyliczenia jej wysokości. Wartość przedmiotu zaskarżenia stanowi różnicę między podstawą wymiaru składek zadeklarowaną przez płatnika składek (7.000 zł) a kwotą przyjętą za podstawę wymiaru składek przez organ rentowy (1.600 zł), co daje w stosunku miesięcznym kwotę 5.400 zł, a w skali roku (zgodnie z art. 22 k.p.c.) 64.800 zł.

Sposób wyliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia przez Sąd Apelacyjny nie może być natomiast zaakceptowany, mimo że odwołuje się do poglądów przedstawionych w orzecznictwie Sądu Najwyższego.

Zaskarżoną decyzją z 8 października 2013 r. organ rentowy ustalił dla ubezpieczonej E. S., podlegającej ubezpieczeniom jako pracownik u płatnika składek A.S., podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe w okresie zatrudnienia w wysokości 1.600 zł. Z decyzji

organu rentowego nie wynikało, że ustalenie takiej podstawy wymiaru składek dotyczy tylko dwóch miesięcy – marca i kwietnia 2013 r. Wprost przeciwnie, decyzja była bezterminowa – w tym znaczeniu, że dotyczyła okresu zatrudnienia w ogóle, a nie okresu dwóch miesięcy, za które składki zostały faktycznie opłacone. Składki (ich wysokość, samo istnienie zobowiązania składkowego) nie były przy tym przedmiotem sporu.

Przedmiot sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych wyznacza przedmiot decyzji organu rentowego i zakres odwołania od tej decyzji. W rozpoznawanej sprawie brak jest podstaw do ograniczania zakresu przedmiotu zaskarżenia tylko do dwóch miesięcy opłacania składek na ubezpieczenia społeczne, zwłaszcza w sytuacji, gdy od przyjętej podstawy wymiaru składek zależy następnie wysokość świadczeń z ubezpieczeń społecznych (w przypadku skarżącej chodzi o wysokość świadczeń z ubezpieczenia chorobowego – zasiłku chorobowego i zasiłku macierzyńskiego za okres 17 miesięcy).

Rozpoznawana sprawa będzie miała znaczenie dla ustalenia wysokości należnych ubezpieczonej świadczeń z ubezpieczenia społecznego (w szczególności świadczeń z ubezpieczenia chorobowego w postaci zasiłku chorobowego i zasiłku macierzyńskiego), chociaż wysokość tych świadczeń nie była przedmiotem rozpoznania i rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie. Tej zależności nie można jednak tracić z pola widzenia. Niefortunna regulacja właściwości rzeczowej w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych (sprawy o ustalenie podstawy wymiaru składek, a zatem także podstawy wymiaru świadczeń z ubezpieczenia chorobowego, należą do właściwości rzeczowej sądu okręgowego, a sprawy o wysokość samych świadczeń, w tym zasiłku chorobowego i zasiłku macierzyńskiego – do właściwości rzeczowej sądu rejonowego, co wynika z art. 477⁸ § 1 i § 2 pkt 1 k.p.c.) doprowadziła do „rozejścia się” ściśle z sobą powiązanych kategorii spraw, co sprawia, że wyrok w sprawie o ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe bezpośrednio oddziałuje na rozstrzygnięcie w sprawie o zasiłek chorobowy i macierzyński.

W ocenie Sądu Najwyższego w obecnym składzie, decyzja ustalająca podstawę wymiaru składek (niższą niż zadeklarowana przez ubezpieczonego i płatnika składek), a nie wymiar składek, określa ustabilizowany od początku

przedmiot sporu, co oznacza, że wartością jest różnica wysokości podstaw, a nie różnica wysokości składek. Sąd Najwyższy rozpoznający niniejsze zażalenie uznaje w związku z tym, że sprawa z odwołania od decyzji obniżającej podstawę wymiaru składek zadeklarowaną przez płatnika składek względem zgłoszonego do ubezpieczeń społecznych pracownika jest najbliższej rodzajowo zbliżona do spraw o świadczenia z ubezpieczenia społecznego, co bezpośrednio wpływa na sposób ustalenia wartości przedmiotu zaskarżenia. Pogląd ten jest uzasadniony tym, że w tej kategorii spraw ustalenie podstawy wymiaru składek nie dotyczy sporu co do wysokości zobowiązania składkowego płatnika składek, ale jest wstępem (prejudykatem) do ustalenia wysokości świadczeń pracownika z ubezpieczenia społecznego.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 394¹ § 3 k.p.c. w związku z art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

kc